

נועים אליעזר

חקרי משפט
עמותה לחקר המשפט היהודי (ע"ר)
שיעורי מורינו הגאון רבי אליעזר רוט שליט"א
בהעלתך תשפ"א * מס' 185

❖ בן חמישים לעבודה אם הוא גם לשירה

ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו'
(במדבר ט', ו).

מי שנתן לו השר רשות לצאת מהבית

א הנה המשנ"ב (בסימן צ' ס"ק כ"ח) הביא מתשו' הרדב"ז (סימן י"ג) דמי שנתן לו השר רשות לצאת מבית הסוהר יום אחד בשנה כדי להתפלל, יצא מיד, ולא יחמיץ את המצוה להמתין על יום כיפור או פורים, משום דאין מעבירין על המצוות.

קושיית ה"חכם צבי" על הרדב"ז

ב אולם בתשו' "חכם צבי" (סימן ק"ו) הקשה על דברי הרדב"ז, מהא דקמבעיא לן במנחות (מ"ט.) בציבור שאין להם קרבנות גם לתמידין וגם למוספין איזה מהן קודם, ומוקי לה במוספין דהיום ותמידין דלמחר, ומבעיא לן האם תדיר עדיף או מקודש עדיף. וחזינן דאם תמידין עדיפי, ימתין למחר ולא יקריב המוספין, ואף על פי דהמוספין לפניו. - ועי' שו"ת "שאגת אריה" (סימן ס"ב).

קושיית הגאון רבי אלעזר משה הורביץ

ג והנה בהגהות רבי אלעזר משה הורביץ בסוכה (כ"ה), נתקשה במה שנחלקו בזה הנך

רבנותא, והלא הדבר מבואר בסוכה (כ"ה:), דאמרינן דרב יצחק מפרש דאותם אנשים שהיו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח, היה משום שנטמאו למת מצוה, וחל שביעי שלהם להיות בערב הפסח. ומזה מיייתנן התם להוכיח דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. ופירש רש"י בד"ה שחל כו', אלמא מצוה קלה הבאה לידך אינך צריך לדחותה מפני מצוה חמורה העתידה לבוא. ע"ש. הרי להדיא דמכיון שיש לפניו מצוה אין לו לדחותה ממנו אפילו בשביל מצוה חמורה, וכדברי הרדב"ז.

השנת ה"אבי עזרי" ע"ד הגראמ"ה

ד אולם בספר "אבי עזרי" (פ"ג מתפילה הי"א) השיג על ראיית הגראמ"ה, דשאני התם דטמא לענין פסח התורה דחתה אותו, ואין זה רק כמו אונס דעלמא, אלא זהו דין שטמא פטור מפסח. וכן מוכח מהרמב"ם (פ"ה מקרבן פסח ה"ב) דמי שהיה אנוס או שוגג בפסח ראשון ומזיד בפסח שני חייב כרת. אבל אם היה טמא או בדרך רחוקה, אף שהיה מזיד בשני פטור מן הכרת. והיינו משום דטמא ודרך רחוקה אינם כדין אונס, אלא רחמנא דחה אותו, והם פטורים מקרבן פסח. ומעתה אין למילף מזה

מיישב השנת ה"אבי עזרי"

ה אכן נראה לדון, דפטורא דדרך רחוקה, וגדרי אונס שבזה, נתחדש בפרשה דפסח שני, אבל קודם שנתחדשה אותה פרשה, לא מצינו שהתורה דחתה אותם. וממילא כשהם באו לשאול בהכרח היה זה משום אונס גרידא דאי אפשר לעשות הפסח בטומאה, ושפיר מוכח דמותר לעשות עכשיו מצוה קלה אף על פי שעל ידי זה יבטל מצוה חמורה דלמחר.

✻ בנס פך השמן שלא נטמא

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרות וגו' (במדבר ח', ב').

הרמב"ן על התורה (כאן) כתב: "ובלשון הזה מצאתיה במגילת סתרים לרבינו נסים שהזכיר האגדה הזו, ואמר ראיתי במדרש כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שם, והיא חנוכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנוכת המזבח". עכ"ל.

ביאור הרמב"ן בפרשת נשא שלא נעשה חינוך המקדש בכית שני כששיקצוהו יוונים אלא רק בהדלקה

א) והנה הרמב"ן על התורה לעיל בפרשת נשא (במדבר ז', י"ג) ביאר דמצוה לדורות לחנך את המקדש והמזבח בקרבנות, דכשם שבמשכן חנכו הנשיאים בריבוי קרבנות, כך שלמה המלך חנך את בית המקדש הראשון בריבוי קרבנות, וכן חנכו אותו בתחילת בית שני, ושוב חנכוהו כשעלה עזרא עם כל יוחסי ישראל, וכן יחנכוהו לעתיד לבוא. - אבל כשבאו לחנוך את המקדש והמזבח לאחר חילול מלכות יוון, לא הקריבו קרבנות, שלא היה בזמן החינוך לא מזבח ולא כלי שראת, ולקח שמונה ימים עד שטיהרו והכינו את המקדש, ולא נעשה החינוך אלא רק בהדלקת המנורה.

דברי הרמב"ן בפרשת נשא

דיעווי"ש בדברי הרמב"ן שכתב: "חינכו הנשיאים את המזבח בכל המינין הקרבים עליו, על כן הביאו מנחה וקטורת ועולה ושלמים. והקטורת והחטאת הוראת שעה, שאינם באים בנדבה, אבל להשלים בחנוכה כל הקרבנות נעשה כן, כי אין ישראל מקריבים זולתי אלו הקרבנות בלבד, כי

החטאת והאשם דבר אחד ושם אחד הוא ותורה אחת להם. - והנה השם הנכבד הסכים על דעת הנשיאים, וציוה (במדבר ז', י"א) נשיא אחד ליום יקריבות, ולפיכך יתכן שהיא מצוה לדורות שיחנכו לעולם בית המקדש והמזבח. ולכך עשה שלמה חנוכת הבית, דכתיב (דברי הימים ב' ז', ה') ויחנכו את בית האלקים המלך וכל העם. וכן אנשי כנסת הגדולה עשו חנוכה, דכתיב (עזרא ו', ט"ז) ועבדו בני ישראל כהניא ולואי ושאר בני גלותא חנוכת בית אלהא וגו'. - וכן לימות המשיח, שנאמר ביחזקאל (מ"ג, כ"ו - כ"ז) שבעת ימים יכפרו את המזבח וטהרו אותו ומלאו ידיו. ויכלו ואת הימים והיה ביום השמיני והלאה יעשו הכהנים על המזבח את עולותיכם ואת שלמיכם, והיא חנוכה למזבח במלואים. - והנה תראה ענין זו המצוה, כענין פרשת טמאים בפסח (במדבר ט', א'), ופרשת בני יוסף (במדבר ל"ו, א') שהסכיה דעתם לדעת העליונה, ונצטוינו בהם לדורות". עכ"ל.

בהא דהפך של כהן גדול לא נטמא בהיסט דהו"ל פכים קטנים

ב) והנה בשבת (כ"א): איתא, ת"ר מאי חנוכה, שכשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה יד מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא כדי להדליק יום אחד, ונעשה בו נס והדליקו בו שמונה ימים.

בקושיית קמאי

ג) ובהא דשינוי בברייתא דלא מצאו אלא פך אחד של שמן, הקשו קמאי דמה בכך שהיה הפך חתום, הרי יש לחוש שמא הסיטו את הכלי וטימאוהו בהיסט, שהרי גויים מטמאים בהיסט כזב. [אבל לטומאת מגע אין לחוש, מפני שכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו, אלא מתוכו].

תירוץ הב"ה

ד) והנה הב"ה באו"ח (סימן תר"ע) כתב: "ואפשר עוד לומר שהיה

פיו צר שאינו יכול להכניס בו אצבעו, וכיון שאי אפשר ליטמא במגע בעודו בכלי אינו מטמא נמי בהיסט, דלהכי אפקיה רחמנא להיסט בלשון נגיעה לומר לך שכל שאינו מטמא במגע אינו מטמא בהיסט. - וצריך לומר שיהיה חתום, דאם לא כן איכא חששא שמא הוציאו קצתו ונטמא והחזירוהו בתוכו, א"נ נטמא באהל המת כשלא היה צמיד פיל עליו". עכ"ד.

בדין פכים קטנים דאינם מטמאים

ה) והנה החזו"א (כלים סימן י"א ס"ק י"ב) חידש דבכלי חרס אין צריך שהטומאה תגיע לתוכו, או לתוך התנור, אלא סגי במה שאין הפסק אויר בין הטומאה לאויר כלי חרס.

בקושיא בהנ"ל

אמנם לכאורה קשה אם כן אמאי פכים קטנים טהורים בזב, הרי בנגע על פי הכלי נטמא הכלי, מכיון שאין הפסק אויר בין הטומאה לאויר.

הערה בדין פכים קטנים

ו) ובאמת דבעיקר הדין דפכים קטנים יש להעיר, דאמאי פכים קטנים טהורים בזב, הרי בנוגע על פי הכלי נכנס קצת מבשרו לתוך הכלי.

בדברי התפא"י

ז) ונראה ליישב על פי דברי ה"תפארת ישראל" (פ"ח דכלים, יכין אות ח') שכתב דהאויר שבעובי פה התנור למעלה משפה הפנימי של פה לא נחשב אויר התנור, ושפיר משכחת לה פכים קטנים כשיש למעלה בפתחו עובי פנים, ובכהאי גוונא גם בנכנס קצת מבשרו יהא טהור, דלא חשיב נכנס לאוירו. - ולפי זה לא קשה על דברי ה"חזון איש" הנ"ל, דהא יש הפסק בין ידו לאויר הכלי.

הערה בדברי ה"תפארת ישראל"

(ח) אלא דבדברי ה"תפארת ישראל" יש לדון, די"ל דגם בזה חשיב אויר הכלי, דהלא אם הכלי נוטה קצת לצד פנים בראשו יהא טמא בפיו, וממילא ה"נ יהא טמא בפכים קטנים, והדרין לקושיא דהיאך משכחת פכים קטנים דטהורים בזב, הרי נכנס מעט מברשו בתוך התוך.

בדין היסט בפכים קטנים

(ט) והנה גם לפי דברי החזו"א הנ"ל דבנוגע על פי הכלי נטמא, מכל מקום לענין היסט בעינן שיהא ראוי ליגע בדפנותיהן בפנים, דאין ההיסט כלפי האויר, וכשאמרו הבא לכלל מגע בא לכלל היסט, היינו הבא לכלל מגע דפנות ולא מגע אויר, שאין היסט באויר.

בשיטת הגאונים בפכים קטנים

(י) והנה הרשב"א בב"ק (כ"ה:) הביא פירוש הגאונים דדינא דפכים קטנים הוא בטומאת מדרס, ולא בדינא דאויר כלי חרס. והובא גם כן ברמב"ן בשבת (פ"ד.). ויתפרש דברי רש"י בחגיגה (כ"ו.) בד"ה תנא כו'. - ועי' בפירוש רבי ניסים גאון בברכות (כ"ג.) שפכים קטנים של חרס הנמצאים באוהל המת ופיהם פתוח אפילו כל שהוא נטמאים עד שיהא להם צמיד פתיל.

בדברי הרמב"ן

(יא) ויעוי' בחידושי הרמב"ן בנדה (ה.) שכתב דלהנך שיטות דהגאונים, כלי חרס שפיו צר נטמא בהיסט.

בענין היסט השמן בפכים קטנים

(יב) והנה בעיקר דברי הב"ח באו"ח (בסימן תר"ע) הנ"ל, שלא נטמא הפך שמן בהיסט, כדין פכים קטנים שלא ראויים למגע. והיינו כמו שכתבו התוס' בשבת (פ"ד:) בד"ה שטהורים כו'. יעוי' בתשו' 'נודע ביהודה' (תנינא או"ח סימן קל"ז) שהקשה על דברי הב"ח, דהא כל מה שפכים קטנים טהורים הוא משום שאינו ראוי למגע, מה שאין כן השמן עצמו שעומד לצאת ראוי למגע, דהא עומד לצאת מהפך, ובכהאי גוונא מקבל טומאה אפילו שהוא בפכים קטנים.

אכן יעויי"ש בתשו' 'נודע ביהודה', בהערה מבנו, שמביא כדברי הב"ח מבואר להדיא בתוס' בחולין (ע"א.) בד"ה אטו כו'.

בטומאת אוהל, ובדין צמיד פתיל לקודש בזמן החשמונאים

(יג) והנה הב"ח הנ"ל נקט שהיה גם חשש טומאת אוהל במה שטימאו היוונים את ההיכל, ובטעם שלא נטמא הפך שמן בטומאת אוהל, תירץ הב"ח שהיה הפך סגור בצמיד פתיל וניצול באוהל המת.

קושיית ה"דבר אליהו"

(יד) אמנם בספר "דבר אליהו" לרבי אליהו קלאצקי (סימן כ"ג) הקשה, דאיתא בחגיגה (כ"ה.) דאין צמיד פתיל לקודש, וכמ"ש הרמב"ם (פי"ד מפרה ה"ד), וכבר כתב ה"טורי אבן" בחגיגה (כ"ה.) שאפילו אם היה בצמיד פתיל קודם שהוקדש נפסל לקודש. והגרעק"א בשבת (כ"ה:), רמז לקושיא זו.

(טו) אכן יש לדון אם כבר בזמן החשמונאים גזרו על המעלות דאין צמיד פתיל לקודש. [והתוס' בשבת (כ"ה:)] בד"ה שהיה כו', נסתפקו האם בזמן החשמונאים כבר גזרו על הגויים שיטמאו בזבים, ולהצד שגזרו אז על כך, כתבו התוס' דצ"ל שהיה הכד מונח בקרקע שלא הסיטו הכלי].

בטהרת המנורה

(טז) והנה בהא דהמנורה היתה טהורה, נתקשו הרי אם כולם היו טמאי מתים, מיד שעשו את המנורה החדשה נטמאה המנורה, וממילא נטמא את השמן. - ועל המנורה קשה רק למאי דפסקינן דאין מנורה וכלי שרת רק מכלי מתכות, אבל למאן דמכשיר אפילו משל עץ, י"ל כמ"ש הב"ח באו"ח (בסימן תר"ע) הנ"ל דלמנורה עצמה לא היה בית קיבול. ועי' "מנחת ברוך" (סימן ק"ט ענף ב').

בדברי המהרש"א בחולין נ"ה ע"א

(יז) אך מהנרות, כתב המהרש"א בחולין (נ"ה.) דקשה לכו"ע, דהנהרות עצמם אפילו אם עשו אותם מעץ יקבלו טומא, דיש להם בית קיבול.

דברי ה"בית מאיר"

(יח) ויעוי' בספר "בית מאיר" (או"ח סימן תר"ע) שדן דהנר עצמו חשיב כלי קיבול העשוי למלאות, אך ציין שהר"ש (פ"ב דכלים מ"א) כתב דמקרי בית קיבול.

בתשו' 'מנחת ברוך'

(יט) ובתשו' "מנחת ברוך" (סימן ק"ט) כתב לתרץ היאך המנורה נשארה טהורה, דמכיון שהייתה כלי מתכות היו יכולים לעשותה גולמי כלי מתכות, ולא גמרו לעשותה עם כפתורים ופרחים, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ג מבית הבחירה ה"ד), וחשבו להתיר לשייפה או לשבצה וכדומה לאחר שיטהרו.

בדין גולמי כלי מתכות מצילים בצמיד פתיל

(כ) והנה עי' בר"ש (פ"י דכלים מ"א) דמייתי מתוספתא דגולמי כלי מתכות מצילים בצמיד פתיל. ולפי זה י"ל דמקרי כלי לענין כלי שרת.

בפלוגתא דרש"י ותוס' בשבת פ"ד ע"ב

(כא) והנה בשבת (פ"ד:) מבואר דפכין קטנים של חרס טהורין בזב. ופירש רש"י שאינן מיטמאין על ידו בשום טומאה, דלא חזו למדרס, מפני שאין עשוין לשייבה. ובמגע לא מיטמאו, דאין מטמאות אלא מאוירן, ואין יכול להכניס אצבעו לתוכן, מפני שפיהן צר, וממילא לא מיטמאו גם בהיסט, דלהכי אפקיה רחמנא להיסט בלשון נגיעה, למימר דכל שאינו מיטמא במגע, אינו מיטמא בהיסט. וע"ש ברש"י שכתב, דגם כלי חרס המוקף צמיד פתיל אינו מיטמא בהיסט, דכל שלא בא לכלל מגע, לא בא לכלל היסט. - אולם התוס' שם הקשו מגיטין (ס"א:), דאין מפקידין תרומה אצל ישראל עם הארץ, אפילו בכלי חרס המוקף צמיד פתיל, משום דחיישינן שמא תסיטנו אשתו נדה. ובהכרח צריך לחלק בין פכים קטנים שאינן באים כלל למגע כלל, ובין כלי המוקף צמיד פתיל, שסתמו עומד ליפתח, ומשו"ה חשיב בא לכלל מגע, ושפיר מיטמא בהיסט.

בשיטת רש"י

כב והנה לשיטת רש"י, דלגבי השמן שבתוך הכלי לא מהני הצמיד פתיל למהוי אינו בא לכל למגע, אם כן לא מהניא תירוצו של הב"ח, דגם אם היה פיו של השמן צר, ומשו"ה לא היה הכלי עצמו נטמא בהיסט, מכל מקום השמן שבתוכו שפיר נטמא בהיסט.

בשיטת תוס'

כג) אולם התוס' פליגי על דברי רש"י, וס"ל שאם אין הכלי בא לכלל מגע, גם האוכל שבתוכו חשיב אינו בא לכלל מגע, עד שהוצרכו מהאי טעמא לבאר דכלי המוקף צמיד פתיל חשיב בא כלל מגע, מפני שסתמו עומד ליפתח. ולפי דברי התוס' אתי שפיר מה שכתב הב"ח, דפך השמן שמצאו החשמונאים בהיכל היה פיו צר, ומשו"ה לא נטמא השמן שבתוכו בהיסט, כיון דלא בא לכלל מגע.

בגדר הצלת צמיד פתיל

כד) איברא דיש לדון, דהא דסברי התוס' דהאוכל שבתוך הכלי חשיב גם כן אינו בא לכלל מגע, היינו דוקא בגוונא דכלי המוקף

צמיד פתיל, דהיקף הצמיד פתיל מהני להציל על האוכל שבתוכו מליטמא באוהל המת. והרי גדר ההצלה דצמיד פתיל הוא דחשיב כאילו הטהרה שבתוכו היא במקום אחר, כדמוכח בברכות (מ"ג), ושפיר י"ל דאילו לא היה היקף הצמיד פתיל עומד ליפתח, דמהני להחשיב את האוכל שבתוכו כמו שאינו בא לכלל מגע, מכיון דהיקף הצמיד פתיל עושה דין על האוכל שבתוכו, ואינו כעומד בפני עצמו.

בשיטת התוס' בחולין ע"א ע"ב

כה) אך מהתוס' בחולין (ע"א:) בד"ה אוטו כו', מפורש דכשהפכים קטנים עצמם אינם מיטמאים בהיסט, גם הטהרה שבתוכה אינה מיטמאת בהיסט. - וזהו דנקט הב"ח באו"ח (בסימן תר"ע) הנ"ל, דהפך שמצאו החשמונאים בהיכל היה פיו צר, ולכן לא נטמא גם השמן שבתוכו בהיסט.

בתוס' הרא"ש והמאירי בשבת פ"ד ע"ב

כו) אולם בתוס' הרא"ש בשבת (פ"ד:) כתב בשם הרב רבי יעקב בר שמשון, וכן הוא בחדושי המאירי (שם) בשם חכמי הדורות

שלפנינו, בביאור שיטת רש"י (שם), דס"ל דאפילו בכלי חרס המוקף צמיד פתיל נטמא האוכל שבתוכו בהיסט, ורק לענין הכלי עצמו אמרינן דכיון שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל היסט. הדרינן לקושיא דאמאי לא חששו שמא נטמא השמן שבתוך הפך שמצאו בהיכל בהיסט.

בדברי התוס' הרא"ש

כז) דייעוי"ש בתוס' הרא"ש בשם הרב רבי יעקב בר שמשון, שביאר דהא דאמרינן בגיטין (ס"א:), דאשתו נדה מטמאה את המוקף צמיד פתיל בהיסט, קאי רק על האוכלין או על הכלים שבתוך הכלי, דלגבי דידהו לא מהני היקף הצמיד פתיל למהוי אינו בא לכלל מגע, כיון שהם עצמם ראויים למגע, והיקף הצמיד פתיל שהוא דבר חיצוני המונע את מגעו, לא מהני לחושבן אינן באין לכלל מגע. אבל לגבי הכלי עצמו, כיון דהיקף הצמיד פתיל הוא בו בעצמו, שפיר מהני לחושבו אינו בא לכלל מגע, ולכן אינו מטמא בהיסט. ולפי זה הדרינן לקושיית התוס' גם לשיטת רש"י, דהא לגבי השמן עצמו מודה רש"י דלא מהני היקף הצמיד פתיל לחושבו אינו בא לכלל מגע, וכיון דבא לכלל מגע, שפיר בא לכלל היסט.

❖ בדין מי שאין לו קרקע פטור מפסח

וכי יגור אתכם גר ועשה פסח לה' כחוקת הפסח וכמשפטו כן יעשה, חוקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ (במדבר ט', י"ד).

מקור מהפסוק דמי שאין לו קרקע פטור מפסח

א) הנה בספר "משך חכמה" (כאן) דריש מהא דכתיב לאזרח "הארץ", דהפסוק "הארץ" רומז לדין שכתבו התוס' בפסחים (ג:) בד"ה מאליה כו', דמי שאין לו קרקע פטור מפסח.

דברי התוס'

יעוי"ש בתוס' שכתבו: "ורבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל, יש לומר שלא היה לו קרקע, או זקן היה שאינו יכול לעלות ברגליו, דפטור מפסח כמו מראיה". עכ"ל. - ועיי' ב"משנה למלך" (פ"א מקרבן פסח ה"א). ובצל"ח (שם).

דברי ה"משך חכמה"

ב) דהנה ה"משך חכמה" כתב (כאן), וז"ל: "חקה אחת וכו' ולגר ולאזרח הארץ. בכל התורה כתיב אזרח לבדו, רק גבי פסח כתוב אזרח הארץ. נראה על פי שיטת רבותינו

בתוס', דכל מי שאין לו קרקע פטור מעשות הפסח". עכ"ד.

בתשו' יוסף אומיץ

וכבר כתב כן בשו"ת "יוסף אומיץ" מהרב החיד"א (בסימן ו') בתשובה שכתב חתנו מוה"ר א' פרדו בנו של ה"חסדי דוד".

בקושיית העולם במה שנסתפקו בני בתירא

ג) ויעוי' בספר "משך חכמה" דמייתי סוגיא דפסחים (ס"ו), דגרסינן התם, ת"ר הלכה זו נתעלמה מבני בתירא, פעם אחת חל י"ד

האם משכחת גר שיהיה לו קרקע בארץ ישראל

ח והנה בעיקר דברי ה"משך חכמה" (כאן) דדקדק בקרא דכתיב הכא לענין פסח "חוקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ", דבכל התורה כתיב "אזרח" לבדו, רק לענין פסח כתיב "אזרח הארץ", לאשמעינן דכל מי שאין לו קרקע פטור מעשיית הפסח. וכמו שכתבו התוס' בפסחים (ג:) בד"ה מאליה כו'. - יש לציין דאמנם ה"מנחת חינוך" (מצוה ה' אות י"ג) העיר, דבהך קרא כתיב דגר חייב בקרבן פסח, והיכי משכחת לה, הרי אין לו קרקע בארץ ישראל. - וכן לענין הקהל, כתיב בפרשת וילך, דגם גרים חייבים, ומי שאין לו קרקע בארץ ישראל פטור מראיה והקהל לדעת רב אמי בפסחים (ח:). ויעויין בספר "טורי אבן" בחגיגה (ג:) שכתב דמשכחת לה בירש מאשתו, למ"ד ירושת הבעל דאורייתא, או דאשתו. וכן כתב בתשו' "נודע ביהודה" (תנינא אר"ח סימן צ"ד). - ויתפרש להלן (אות י"ט - כ"ב).

דברי האדר"ת בקונטרס "זכר למקדש"

ט והנה בקונטרס "זכר למקדש" מהגאון האדר"ת כתב, דמי שאין לו קרקע פטור מלעלות לירושלים, אבל כאשר נמצא בירושלים חייב בפסח ובראיה והקהל, ולכן גר שעלה לירושלים מתחייב במצוות אלו.

הערת המהר"ן חיות בניטין ב' ע"א

י והנה יעוי' בהגהות מהר"ץ חיות בגיטין (ב:), שהעיר דבירושלמי (פ"ג דפאה) מייטנין עובדא באחים שעלו מאשקלון לירושלים לקיים מצוות עליה לרגל, והגויים רצו לגזול את נחלתם, ובאו מלאכים ושמרו על נחלתם. והקשה המהר"ץ חיות, דהלא אשקלון היא חוץ לארץ, והתוס' בפסחים (ג:) בד"ה מאליה כו', כתבו דמי שמתגורר בחו"ל פטור מראיה. - וכתב, דאולי החמירו על עצמם לעלות. אולם הקשה, דאם כן היאך זכו לנס של המלאכים, הרי מי שאינו מצווה ועושה לא מהניא ליה זכות זו, כדאיתא בסוטה (כ"א). וכתב דצ"ל דהיה להם זכויות אחרות שבזכותם זכו. ע"ש.

אמנם יש להעיר בדברי המהר"ץ חיות, דהלא בירושלמי הביאו מעשה זה להראות את

פר"מ, אמ"ש תוס' ריש פסחים, מי שאין לו קרקע פטור מפסח כשם שפטור מן הראיה, אם כן מאי טעמא דמכשירי פסח דוחין שבת לרבי אליעזר פרק אלו דברים, הא מבואר פרק רבי אליעזר דמילה דמודה רבי אליעזר בציצית לטליתו ומזוזה לפתחו שאינו דוחה שבת, ומסיק הטעם משום הואיל ובידו להפקיר, אם כן הכא נמי הואיל ובידו להפקיר הקרקע, ויהיה פטור מפסח, וממילא לא דחי שבת. הקשה אדם קשה כברזל, ומכל מקום נ"ל כו'. - ויש ליישב בזה גם כן מה דהשמיט הרמב"ם הך דרבי אמי מי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל, משום דאפשר דרבי אליעזר לא אסיק אדעתיה הך סברא דהואיל ובידו להפקיר, כסלקא דעתא דאמוראי טובא פרק רבי אליעזר דמילה. אבל למסקנא דהואיל ובידו להפקיר, אם כן נהי דאיתמר למכשירים אליבא דרבי אליעזר, מכל מקום הא סברא גדולה היא לכו"ע נמי. ובפסח גופיה אי סלקא דעתך מי שאין לו קרקע פטור מפסח אם כן איך אמרה תורה פסח דוחה שבת, ליפקר נכסים ולפטור כו', אלא על כרחך מדכתיב רחמנא במועדו שפסח ידחה שבת, שמע מינה דמי שאין לו קרקע נמי חייב בפסח, והדר גילף ראה מינייה לחומרא שגם חייב לעלות לרגל, ודאל יחמוד איש את ארצו לשלוחי מצוה, וכבר נאמרו בזה כמה דברים שאין הכרח כל כך לדרשת רבי אמי. ורבי יהודה בן בתירא בנציבין דלא עשה פסח משום שלא היה לו קרקע, לטעמיה אזיל, שהרי רבי יהודה בן בתירא ורבי יהושע בן בתירא הן הנה בני בתירא דשכחו ולא ידעו אי פסח דוחה שבת, ולא ידעו דרשא דבמועדו מפורשת בקרא, אם כן אין הכרח שחייב בפסח מי שאין לו קרקע, וממילא מפרשינן לא יחמוד איש את ארצו מי שאין לו קרקע פטור מעליית רגל, וילפינן פסח מינייה לקולא, ויפה כתבו תוס' לרבי יהודה בן בתירא. עכ"ד ה"חתם סופר".

בדין הפקר אינו פוטר מקרבן פסח

ז ויסוד ה"משך חכמה" ליישב, דעל ידי הפקר שחוזר ביובל לא מיקרי שאין לו קרקע. ויעוי' ב"אור שמח" (פ"ב דחגיגה ה"ב) מש"כ בבבאור הדין דהפקר אינו פוטר מפסח.

להיות בשבת שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו כו', אמרו ליה מנין לך, אמר להם נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד, מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת. - וכבר נתקשו העולם, מהא דאמרינן בשבת (פ"ו). דראש חודש ניסן של הקמת המשכן היה ביום ראשון, ונמצא דיום י"ד בניסן באותה שנה חל בשבת, ואף על פי כן נצטוו בפסח. וחזינו להדיא מפסח מדבר דכשפסח חל בשבת מקיימים מצוות הפסח.

ד ויעוי' בספר "פענח רזא" על התורה (פרשת שמ"ג) שעמד בקושיא זו. - וכן הקשה הרוקח על התורה (כאן), ובפרשת וזאת הברכה. - ובספר "ידי משה" על המדרש רבה (במדבר פרשה י"ג פ"סקא ו') הביא קושיא זו בשם הגאון רבי שמואל קאיינדבר. וכן הקשה המשכנ"י בספרו "קהלת יעקב" על מסכת פסחים (ס"ו). ע"ש מש"כ.

תירוץ ה"משך חכמה"

ה ובספר "משך חכמה" (כאן) תירץ, דמכיון דבפסח מדבר לא היו יכולים להפקיר קרקע שלהם, מפני דחזרה ביובל הבא. והיינו, דכשם דמכר ומתנה חוזרין ביובל, הוא הדין הפקר. [ואף על פי דבמדבר לא נהג יובל, אלא רק לאחר שנכנסו לארץ, מכל מקום כשאחר כך נהג יובל, חזרו גם הקרקעות שהפקירו במדבר]. ואין זה הפקר שמפקיע קנין הגוף של המפקיר, ועדיין מחוייב בראיה ופסח, דהא כיון שיש לו עדיין זכות קנין הגוף בקרקע, שחוזרת אליו ביובל, מיקרי על ידי זה לא יחמוד איש את ארצו (שמות ל"ד, כ"ד), וחייב בקרבן פסח וראיה. - מה שאין כן בבית שני, שלא נהגה יובל מן התורה, הואיל ואין כל יושביה עליה, כדאיתא בערכין (ל"ב:), ואם כן אין הכרע מפסח מדבר, דהלא היו יכולים להפקיר קרקעות ויהיו פטורים מפסח, וקס"ד דלא דחי שבת. - וציין ה"משך חכמה", בזה"ל: "כדברי הר"ד דייטש, בתשו' חתם סופר או"ח סימן קכ"ד יעוי"ש".

דברי תשו' "חתם סופר" או"ח סי' קכ"ד

ו דהנה בתשו' "חתם סופר" הנ"ל כתב: "שוב הקשה

קיום הפסוק של לא יחמוד איש את ארצך בהעלותך לראות פני ה' אלקיך, ומשמע דזכות מצוה זו הועילה. - וצ"ל דבאמת עלו בתורת אינם מצווים, אבל כיון שהגיעו לירושלים נתחייבו במצוה, והועילה להם מצוה זו להגן עבורם. ואפילו אם לא היה להם קרקע אלא רק באשקלון ולא בארץ ישראל, מכל מקום הרי לדברי האדר"ת הנ"ל גם מי שאין לו קרקע מתחייב בראיה כשבא לירושלים.

הערה ע"ד ה"משך חכמה" דהא במדבר לא היה לישראל קרקע

יא) ובעיקר דברי ה"משך חכמה" דהא דנסתפקו בני בתירא אם פסח דוחה שבת, ולא ילפינן מפסח מדבר, דהוא משום דבפסח מדבר לא היו יכולים להפקיר הקרקע שלהם, מפני דחזרה ביובל הבא. יש להעיר, דהא במדבר בלאו הכי לא היה לישראל קרקע, והרי בעינן קרקע בארץ ישראל, וכמו שכתב ה"טורי אבן" בחגיגה (ב'): בד"ה ועבדים כו', ובחגיגה (ג'): בד"ה כדי כו', ואם כן לא סגי אם היה להם קרקע במדבר.

דברי ה"אור חדש" בפסחים ג' ע"ב

יב) ונראה לבאר על פי דברי ה"אור חדש" בפסחים (ג'): שכתב: "והנה שמעתי להקשות בשם הגאון בעל שאגת אריה על תירוץ הראשון שבתוס' שמי שאין לו קרקע פטור מלעשות את הפסח, אם כן קשה איך עשו פסח במדבר הלא לא היה להם קרקע. ואין לומר דארץ ישראל מוחזקת היא. אכתי קשה למ"ד במסכת סוכה פרק שני דהטמאים היו מישאל ואלצפן, הלא המה פטורין מפסח לגמרי, כיון דהיו לויים ולא נטלו חלק בארץ ולמה עשו פסח שני כו'. אפס אין אני רואה כלל מקום לקושיא הנ"ל, דמשנה ערוכה היא במסכת מעשר שני פ"ה משנה י"ד, דרבי יוסי ס"ל דלויים יכולין לומר ואת האדמה אשר נתת לנו, כיון דיש להם ערי מגרש". עכ"ד. והיינו, דעל קרקע זו שהיתה מוחזקת להם בארץ ישראל, לא היו יכולים להפקיר הקרקע לעולם, מכיון שתחזור להם ביובל.

הערה ע"ד ה"אור חדש" הנ"ל

יג) הן אמנם דיש להעיר גם על דברי ה"אור חדש" הנ"ל, דזהו הביאור בדברי ה"משך חכמה" הנ"ל וכמו שנתבאר, דהגם דארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו, מכל מקום עכשיו היתה ביד שבעה עממין שהיו בארץ ישראל, ומוחזקת על ידם, ואם כן איך שייך שיפקירו חלקם, והרי חשיב אינו ברשותו. וגם הוי ליה דבר שלא בא לעולם כל זמן שלא כבשו וחילקו.

האם יכול להפקיר דבר שאינו ברשותו בפסח

יד) ויעוי' ב"קצות החושן" (סימן ר"א סק"ד) שהביא דבתשו' הב"ח (סימן כ"ד) פסק דאפשר להפקיר דבר שאינו ברשותו, ואינו שלו, וכן דבר שלא בא לעולם, מכיון דהפקר מדין נדר הוא. - וב"קצות החושן" (שם) פליג, וס"ל דכשם שאינו יכול למכור ולהקדיש דבר שאינו ברשותו, הוא הדין דאינו יכול להפקיר. וכן כתב ה"קצות החושן" (בסימן ל"ז סק"י, ובסימן ס"ו סק"א, ובסימן כ"ג סק"א, ובסימן שנ"ד סק"ד, ובסימן ת"ו סק"א). וכיו"ב כתב ה"נתיבות המשפט" (בסימן ר"א סק"א) דגם דעת הב"ח כן, רק דמירי לענין חמץ בפסח. ע"ש. ועי' בחידושי הגרעק"א בשו"ע חו"מ (סימן רע"ג סעיף ב') שציין לתשו' הב"ח הנ"ל, וע"ש שציין שבתשו' מהרי"ט (ח"ב אהע"ז סימן מ') פליג, וס"ל דלא מהני הפקר בדבר שלא בא לעולם. - ועי' בגליון הש"ס בגיטין (ל"ח). דנקט גם כן דהפקר לא מהני באינו ברשותו. וכ"כ בחידושי הגרעק"א בב"ב (מ"ג).

בדברי ה"פרשת דרכים" דרוש תשיעי

טז) ונראה דצ"ל כמ"ש המשל"מ בספרו "פרשת דרכים" (דרוש התשיעי) דהכנענים היה להם קנין פירות, ולאברהם ניתן קנין הגוף. - והוכיח הכי מסוגיא דע"ז (נ"ג:), דאמרינן מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ופירש רש"י שהרי נאמרה לאברהם כי לך אתננה. - ומייתיה מהתוס' בר"ה (י"ג). שהקשו בהא דממעט התם בגמ' קצירכם ולא קציר גויים, והלא ארץ ישראל ירושה מאבותיהם, ותיצו דמכל מקום יש

להם במה שזרעו. - וכתב המשנה למלך שם: "נמצינו למדין מדברי התוס' דגוף הארץ נתנה לאברהם מאותה שעה, וזכו בה ישראל אף קודם שיעקרו ז' עממים, אך אף על פי כן יש לגוי במה שזרע, שהשאר להם ה' זכות שיזרעו עד שיעקרו ממנה". עכ"ד. - והוכיח מסוגיא דב"ב (ק"ט). דאמרינן דבנות צלפחד נטלו חלק אביהן שהיה בכור. ופרכינן, והא הוי ראוי. ומשינן, ארץ ישראל מוחזקת היא.

ביאור ה"באר יצחק"

ויעוי' בשו"ת "באר יצחק" (יו"ד סימן ל') שהביא דברי ה"פרשת דרכים" הנ"ל, וכתב לבאר: "די"ל דהיה דינן בזכות הארץ כמו מקבל מתנה מהיום את הגוף ולאחר מיתה את הפירות, והגוף נקנה לישראל מיד, והפירות נשאר לז' עממין עד שיכנסו לארץ ישראל". עכ"ד. וע"ע בשו"ת "דבר אברהם" (ח"א סימן י' ס"ק ט"ו).

האם במדבר ובי"ד שכבשו וחילקו נהג יובל

טז) והנה במה דנקט ה"משך חכמה" דאם יפקירו את חלקם יחזור אחר כך ההפקר ביובל. מבואר דאף דהשתא בזמן ההפקר עדיין לא היה יובל נוהג, אפילו הכי אחר כך כשינהג היובל יחזור על ידו גם מכר והפקר שנעשו קודם שנהג היובל. ועוד חזינו, דלא רק מכר חוזר ביובל, אלא גם הפקר חוזר.

דעת החזו"א וה"דובב מישרים"

יז) הן אמנם דבתשו' "דובב מישרים" (ח"א סימן ד') נקט דהלוקח שדה בארץ ישראל בי"ד שנה שכבשו וחילקו, דזה קודם שנהג היובל, שוב אינה חוזרת השדה אחר כך ביובל, כיון דנקנית קודם שהיובל נוהג. - ובחזו"א (שביעית סימן כ"א סק"ב) מסופק בזה.

דברי התוס' הרא"ש בניטין מ"ח ע"א דבמדבר וי"ד שחלקו נהג יובל

יח) אכן בתוס' הרא"ש בגיטין (מ"ח), מפורש להדיא דשפיר נהג יובל בכהאי גוונא. ע"ש שכתב דחלוקת יהושע, אף על פי שהיא על ידי ירושת ארץ ישראל מאבותיהם, אפילו הכי לא חזרה חלוקה זו ביובל, ואפילו למ"ד

הוא בהכרח אליבא דמ"ד דקנין פירות כקנין הגוף, ומקרי דאית ליה קרקע. אבל אליבא דמ"ד דקנין פירות לאו כקנין הגוף לא מקרי שיש לו קרקע. - ובשם בנו הגאון רבי שמואל בעל ה"שיבת ציון" כתב, דמשכחת לה דיש לגר קרקע בקנין הגוף, הוא כגון שנשא ישראלית שיש לה קרקע ומתה וירשה הגר, וכל זה אליבא דמ"ד ירושת הבעל דאורייתא, ולמ"ד ירושת הבעל דרבנן משכחת לה כגון שנשא אשה וילדה לו בן, ומתה וירשה בנה, ואחר כך מת הבן דיורש אותו אביו הגר. - וכיו"ב כתב בתשובתו "נודע ביהודה" (תנינא או"ח סימן צ"ד).

דעת המנ"ח והקרא והקה"י

(כב) ויעו"ש ב"מנחת חינוך" (מצוה ה' אות י"ג) שהקשה איך משכחת לה בגר חיוב קרבן פסח, והרי אין לו קרקע. וע"ש דמיייתי דברי ה"טורי אבן" הנ"ל (באות י"ט). ויעו"ש כיו"ב בספר "קרון אורה" בנדרים (ל"א). דנקט דבעינן דוקא קנין הגוף. וז"ל: "דמי שאין לו קרקע פטור מן הראיה, וגרים אין להם חלק בארץ, ובקנין לזמן לא מיקרי ארץ". עכ"ד. - וע"ע בספר "ברכת פרץ" (כאן) שביאר דהטעם דלא עשו ישראל פסח בימי המדבר, דהוא משום דבעינן קרקע בארץ ישראל לענין קרבן פסח, וכמ"ש התוס' בפסחים (ג'): ד"ה מאליה כו', ובמדבר לא היה להם קרקע בארץ ישראל, ואף דארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו, מכל מקום קנין הפירות היה שייך אכתי לכנעני, וכמ"ש התוס' בר"ה (י"ג), ואם כן י"ל דבעינן לחיוב קרבן פסח דוקא קרקע שיש לו בה הן קנין פירות והן קנין הגוף. ע"ש.

ה', אם כן הכא נמי לא קרינן ביה ארץ, ואם כן גר ועבד משוחרר היכי משכחת לה שיהיו חייבים בראיה, והא לא משכחת לה שיהיה להם קנין הגוף בקרקעות בארץ ישראל. - וע"ש בטו"א שתירץ, דמשכחת לה קנין הגוף, כגון שנשא בת ישראל היורשת נחלה ומתה וירשה. ולמ"ד ירושת הבעל דאורייתא אין חוזרת ביובל. - ועוד תירץ, דמייירי ביובל ראשון, דאיתא בגיטין (מ"ח). דלכו"ע מביא וקורא. - אי נמי בזמן שאין היובל נוהג, דאינו חוזר ביובל.

הנהגות "אמרי ברוך" ע"ד הטו"א הנ"ל

(כ) ויעו"ש בהנהגות "אמרי ברוך" על ה"טורי אבן" הנ"ל, שכתב: "דעת הרשב"ם בב"ב (דף קל"ו ע"ב) ד"ה ואינו קורא, דאף למ"ד דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, מכל מקום מקרי ארץ, ולכך סובר ריש לקיש דלוקח לפירות מביא. ולפי דברי הרמב"ן בחידושו שם ספוקי מספק ליה לריש לקיש. ואין מקום לפלפולו של המחבר אלא לפי דברי התוס' שם שכתבו דהא דמצריך ריש לקיש להביא בכורים ואף בשאין לו אלא קנין פירות אינו אלא דרבנן. אמנם דאף במסכת בכורות (דף נ"ב ע"ב) מבואר דלמ"ד ירושת הבעל דרבנן חוזרת ביובל, מכל מקום דעת הרמב"ם דרבנן עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, וע"כ אף דירושת הבעל דרבנן אינו חוזר ביובל. גם צ"ע דאפשר לומר דלענין חיוב עליה לרגל די אף בחלק בארץ שאינו שדה, דהיינו שבנוי עליו בית, ובבתי ערי חומה אין דין החזרה ביובל". עכ"ד.

דעת הצ"ח

(כא) והנה יעו"ש בצ"ח בפסחים (ח'): שהעיר אליבא דרבי אמי שאמר דמי שאין לו קרקע פטור מראיה, דלפי זה הא דגר חייב בראיה

דהאחין שחלקו לקוחות הן. - וז"ל: "דילפינן מחלוקת יהושע דאמרינן ביש נוחלין ירושה היא להם מאבותיהם, ומסתמא לא חזרה שהיתה על פי נביא ואורים ותומים. ואפילו רבי יוחנן הא קאמר חד בר חד עד יהושע בן נון. וכי תימא שאני ההיא חלוקה משום דלא נהג יובל בשבע שכיבשו ושבע שחלקו, ואפילו מכר דההיא שעתא לא חזר ביובל. הא ליתא, דמדקאמרי בני יוסף ואם יהיה היובל לבני ישראל, ש"מ דמכר הדר, תדע מדאמרינן בפרק יש נולין ופנחס מיזבן זבן לא מצית אמרת, דאם כן נמצא שדה חוזרת ביובל, ונמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו, לוקמה דזמן בשבע שחלקו, אלא ודאי כל זביני אף על גב דזבין בזמן שאין היובל נוהג, כי מטי אחר כך יובל, הדרי כולהו". עכ"ל.

האם סגי בקנין פירות דמקרי שיש לו קרקע בארץ ישראל

(יט) ובנידון האם סגי בקנין פירות לענין דמקרי על ידי זה שיש לו קרקע בארץ ישראל, וכמו דנקט ה"משך חכמה", יעו"ש בספר "טורי אבן" בחגיגה (ב'). בד"ה ועבדים כו', שהקשה בהא דמבואר במשנתנו התם דעבד שאינו משוחרר פטור מראיה, ומשמע הא עבד משוחרר חייב בראיה. והרי בפסחים (ח') קאמר רב אמי, דמי שאין לו קרקע פטור מראיה דכתיב לא יחמוד איש את ארץ, וסתמא דמילתא קאיירינן בקרקע דארץ ישראל, והרי גרים ועבדים לא נטלו חלק בארץ, ולא משכחת לה שיהיה להם קרקע בארץ ישראל אלא דוקא בשדה החוזרת ביובל. ואם כן אליבא דריש לקיש דס"ל בגיטין (מ"ח). דהמוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג מביא ואינו קורא, דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, ולא קרינן ביה אשר נתת לי

האם לוי הנפסל בשנים כשר לשירה

חקרי משפט

עמותה לחקר המשפט היהודי
(ע"ר) מס' 580442473

לעמותה אישור מס הכנסה
לפי סעיף 46
לפקודת מס הכנסה.

משרד:

רח' הרב קוטלר 21 ב"ב,
טל/פקס: 03-5785091

דוא"ל:

chekermishpat@gmail.com

Chikrei Mishpat Institute

Office:

21 Harav Kotler St.
Bney Brak

Tel / fax: 03-5785091

ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד
(במדבר ח', כ"ה).

רש"י פירש, עבודת משא בכתף, אבל חוזר הוא לנעילת שערים, לשיר, ולטעון עגלות. וזהו ושרת עם אחיו, עם אחוהי כתרגומו.

השגת הרמב"ן ע"ד רש"י

א) הנה הרמב"ן (כאן) פליג על דברי רש"י, וס"ל שהמונה לשיר צריך שיהא ראוי למשא. - וז"ל: "ולא יעבוד עוד. עבודת משא בכתף, אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות, לשון רש"י. אבל בספרי (בהעלותך פ"סקא ס"ג) לא אמרו אלא מגיד שחוזר לנעילת שערים ולעבודת בני גרשון. וכן נראה, שאם כדברי הרב, למה לא היו ממנין אותם בני עשרים לשיר ולנעילת שערים ולטעון העגלות עד שזקינו, ולמה היה מנינם מבן שלשים ועד חמשים אלא במשא בלבד. ועוד בני גרשון ובני מררי שכל עבודתם כשרה בזקנים, למה נמנו כן. אלא כיון שהיו פקודתם במשא הארון מבן שלשים ועד בן חמישים, לא היו ממנין אותם לשיר שהוא עיקר עבודה של לויים אלא בראויים למשא, שכל הממונים לשיר ראויים בעבודת כולם. ומתוך שנמנו בני קהת מבן שלשים ועד חמשים אפילו לשיר, נמנו כולם כן, שלא יהיו בני גרשון ובני מררי בשנים אלו כשרים לשיר, ובני קהת פסולים בו. אבל לנעילת שערים או לטעון עגלות כולם כשרים הם. ועוד כתוב (בראשית ד', מ"ז) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא באהל מועד, ודרשו בשחיתת חולין (כ"ד) יכול אף בשילה ובית עולמים כן, ת"ל לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא, לא אמרתי אלא בזמן שעבודה בכתף. והרי עבודת עבודה היא השיר, כמו שכתב למעלה רש"י בסדר נשא (במדבר ד', מ"ז), אם כן אף

לשיר נפסלו בזמן שעבודה בכתף. וכן בדברי דוד נאמר (דברי הימים א' כ"ג, ג) ויספרו הלויים מבן שלשים שנה ומעלה, וכתוב (דברי הימים א' כ"ג, ד - ה) מאלה לנצח על מלאכת בית ה' עשרים וארבעה אלף וגו' וארבעת אלפים מהללים לה' בכלים אשר עשיתי להלל. כי עד שנבנה הבית שהיה להם משא בכתף לא היו ממנים בשיר אלא בראויים למשא, אבל חזר דוד למנותם מבן עשרים, לצורך הבית כשנבנה כמו שנתבאר. עכ"ל.

בסוגיא הפוסטה י"ב ע"ב

ב) והנה לשיטת רש"י דלוי נפסל בשנים, יש לעיין הא דפריך בסוטה (י"ב:) בהא דכתיב בפרשת שמות, ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה (שמות ב', ו), ואמרינן: "קרי ליה ילד וקרי ליה נער, תנא הוא ילד וקולו כנער, דברי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה אם כן עשיתו למשה בעל מום, אלא מלמד שעשתה לו אמו חופת נעורים בתיבה, אמרה שמא לא אזכה לחופתו. ובהא דאמרינן דאם כן עשיתו ללמשה רבינו בעל מום, פירש רש"י: "והוא לוי ונפסל בקול לעבודת השיר". עכ"ל. - ובתשו' "חתם סופר" (או"ח סימן י"ב, ואהע"ז ח"ב סימן צ"ב) הקשה במה שפירש רש"י דאם כן עשיתו למשה רבינו בעל מום, דהיינו משום דלוי היה ונפסל לשיר, שהרי בשעת יציאת מצרים היה משה רבינו בן שמונים שנה, והלויים נפסלו לעבודה במשכן מבן חמישים שנה. ואם כן בלאו הכי פסול מחמת שניו, ואם כן מאי פריך רבי נחמיה על רבי יהודה דנמצא משה רבינו בעל מום לשירה, הרי בלא"ה גם כן אינו יכול לשורר. - ובספר "מקדש דוד" (סימן י' סק"ה) עמד בזה, וכתב ליישב דדוקא לעבודה בכתף נפסלין הלויים בשנים, אבל לא לשירה. - ומעתה קשה לשיטת רש"י, הא דפריך אם כן עשיתו למשה רבינו בעל מום, ופירש רש"י משום שהוא לוי ונפסל בקול, והרי בלא"ה אינו ראוי לשיר מכיון שהוא פסול בשנים.

